

بررسی ویژگی محتوایی و شخصیت‌پردازی رمان‌های پر فروش نوجوان منتشر شده بین سال‌های

۱۳۸۰-۱۳۸۹

زکيه عرب‌شيباني (کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه قم (arabsheibani_z@yahoo.com)

۰۹۱۲۷۵۹۲۰۶۳

آدرس: شیراز. عادل آباد. شهرک آزادگان. خیابان عدل. نبش کوچه ۳. پلاک ۱۵۸

مهدي محمدی (عضو هیئت علمی گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه قم)

mahdi.mohammadi203@gmail.com (نویسنده مسئول) نشانی پستی: قم، بلوار الغدير، دانشگاه قم، دانشکده ادبیات و

علوم انسانی، گروه آموزشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی

شماره تماس همراه: ۰۹۱۲۲۵۳۶۶۹۰

سکینه فلسفین (دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

FsoKaineh@yahoo.com شماره تماس همراه: ۰۹۱۹۴۵۲۰۷۳۹

آدرس: قم. چهار راه شهید. خیابان معلم ۱۰. کوچه شهید حسن فلسفی. کوچه شهید صالحی. پلاک ۱.

سمانه خویدکی (دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه الزهرا samaneh.kh1389@gmail.com) شماره

تماس همراه: ۰۹۱۳۲۵۰۸۴۶ آدرس: یزد. آزادشهر. فلکه پنجم. مجتمع پردیس

چکیده

هدف: پژوهش حاضر در راستای بررسی شخصیت‌پردازی و محتوایی رمان‌های پرفروش نوجوانان ایران بین سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۹ صورت گرفته است.

روش: این تحقیق، از نوع تحقیق‌های کاربردی است که با استفاده از روش تحقیق تحلیل محتوای کمی صورت گرفته است. جامعه آماری آن را ۱۴ رمان نوجوان پرفروش دهه ۸۰ که بر اساس آمارهای خانه کتاب ایران بیش از ده بار تجدید چاپ شده‌اند تشکیل می‌دهند.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که شخصیت‌های اصلی اکثر این رمان‌ها با مسائل و مشکلات مشابهی نظیر فقر، بیماری، خودکشی، مرگ عزیزان و بیماری‌های روحی و... روبرو بودند و پایان تلخی داشتند؛ فقط زندگی ۴۰ درصد شخصیت‌ها تا آخر ادامه یافت و ۲۲ درصد در طول داستان مجبور به ترک زندگی مشترک خود شدند. ۱۱ درصد از رمان‌ها نیز در خلال داستان به حیات قهرمان خاتمه دادند. قهرمانان ۱۱ درصد از رمان‌ها، در انتهای داستان به جنون و سایر بیماری‌های روانی مبتلا شده‌اند.

تشویق خوانندگان جوان به تحصیل و اتخاذ رویکرد مثبت در مواجهه با مشکلات به عنوان نکات مثبت و فضایی غم‌آلود، سیاه، و متفاوت با واقعیت جامعه از نکات منفی داستان‌ها شناسایی شدند. شخصیت‌های رمان‌ها شخصیت‌هایی بودند که از نظر موقعیت اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی با اکثریت جامعه همخوانی نداشته و به دور از واقعیت جامعه امروزی است.

اصالت/ ارزش: رمان‌های پرفروش آثاری هستند که با اقبال خوانندگان روبه‌رو می‌شوند و معمولاً تأثیرپذیری بالایی دارند لذا لازم است ارزیابی‌های دقیقی از آن‌ها به عمل آید. مقاله حاضر با نگاه متفاوت به بررسی رمان‌های پرفروش پرداخته و سعی کرده روشن سازد که شخصیت‌پردازی در این به‌گونه‌ای بوده که از نظر موقعیت اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی با اکثریت جامعه همخوانی نداشته و به‌دور از واقعیت جامعه امروزی است.

کلیدواژه‌ها: رمان، رمان نوجوان، رمان‌های پرفروش، ادبیات داستانی، جامعه‌شناسی ادبیات، شخصیت‌پردازی

تاریخچه رمان در ایران تقریباً صدساله است، می توان چند دهه هم بر این صدسال افزود؛ اما هرچقدر معیارهایمان از رمان سنجیده تر و به معنای امروزی نزدیک تر باشد این دوره یک صد ساله کوچک تر می شود. «آفریده شدن رمان فارسی در این دوره نشان دهنده تغییری پر دامنه در رابطه انسان ایرانی و جهان، و مقام فرد در جامعه است. رمان فارسی در هنگامه کوشش های طبقه متوسط رشد می کند. ارزش یافتن فرد و افکار و عواطف او، از عوامل مهم پیدایش رمان و داستان کوتاه است که زندگی فرد را بر بستر ماجراهای اجتماعی توصیف می کند» (میرعابدینی، ۱۳۸۷).

تأثیری که یک داستان خوب بر ذهن و روح نوجوان می گذارد هیچ واعظ یا هیچ برنامه تلویزیونی نمی تواند داشته باشد؛ چراکه نوجوان وقتی رمان می خواند خود را در کنار شخصیت رمان حس می کند و گویی حادثه ها برای خود او رخ می دهند و این اتفاقات را به عنوان تجربه ای در زندگی خود به حساب می آورد. رمان، همانند «آینه ای است که تحولات روحی و معنوی انسان را در طول زمان در خود بازتاب می دهد» (میر صادقی، ۱۳۷۶).

متخصصان اعصاب با توجه به تحقیقات علمی در دهه اخیر به این نتیجه رسیدند که خواندن داستان می تواند بر عملکرد ذهن در سطوح متفاوت تأثیر گذار باشد. جدیدترین پژوهش در حوزه یافتن ارتباط میان مطالعه داستان و عملکرد ذهن در دانشگاه اموری^۱ (با عنوان اثر کوتاه مدت و بلندمدت خواندن رمان بر ارتباط پذیری ذهن) انجام گرفت. نتایج تحقیق نشان داد که به طور کل مجذوب یک رمان شدن و غرق شدن در داستان اصلی آن می تواند ارتباط پذیری ذهن را افزایش داده و در نتیجه بر عملکرد مغز تأثیر مثبت بگذارد. نکته جالب به دست آمده این بود که خواندن داستان می تواند ذهن یک خواننده را برای اوج گرفتن تخیل آماده کند به طوری که فرد به راحتی می تواند خود را به جای شخصیت اصلی داستان بگذارد و به وقایع از دریچه نگاه او بنگرد (سمیعی، ۱۳۹۳).

یکی از عناصر مهم در داستان، شخصیت و شخصیت پردازی است. پرداختن به این امر دشوار است، چراکه کارهای یک شخصیت می تواند مورد تقلید و تکرار قرار گیرد و تأثیر بسزایی بر روی خواننده بگذارد و به طبع تأثیر بسیاری بر جامعه

¹Emory

دارد (نعمت‌اللهی و قاسملو، ۱۳۹۰). حال با توجه به این اهمیت، پژوهش حاضر درصدد است در یک تحلیل محتوایی دریابد که شخصیت‌پردازی در رمان‌های پر فروش دهه ۱۳۸۰ چگونه است؟ قصد داریم با بررسی شخصیت‌ها و ابعادی وجود آنها در رمان‌های پر فروش دهه هشتاد زوایای تاریک را بر نویسندگان و خوانندگان روش سازیم. لذا، هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی ویژگی‌های شخصیتی رمان‌های پر فروش در کشور در دهه هشتاد است. در همین راستا، قصد داریم به سؤال‌های زیر پاسخ دهیم:

۱. رمان‌های پر فروش از نظر وضعیت انتشار در طول دهه مورد بررسی چگونه هستند؟
۲. زمان و مکان وقوع داستان در رمان‌های پر فروش مربوط به چه زمان و مکانی است و نویسنده برای بیان داستان خود از چه ذهنیت و زاویه دیدی استفاده کرده است؟
۳. رمان‌های پر فروش به طرح چه موضوعات و مسائلی اعم از موضوعات عاطفی و ناهنجاری‌های اجتماعی و ... می‌پردازند؟
۴. رابطه جنسیت شخصیت اول با جنسیت پدید آور در رمان‌های پر فروش چگونه است؟
۵. ویژگی‌های جمعیت‌شناسی (وضعیت تأهل، طبقه اجتماعی، میزان تحصیلات و دین، تعداد اعضای خانواده) شخصیت‌های اصلی چگونه است؟
۶. مشکلات شخصیت‌های اصلی چیست؟ نحوه مواجهه شخصیت‌های داستان با مشکلات چگونه است؟
۷. شخصیت‌های اصلی رمان‌های پر فروش چه سرنوشتی دارند؟

با توجه به اهمیت داستان و رمان، پژوهش‌های متعددی در زمینهٔ بررسی رمان‌های منتشر شده، صورت گرفته است که در زیر می‌توان به چند نمونه از آنها اشاره کرد:

صرفی (۱۳۸۰) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود به بررسی رمان نوجوان در ایران پرداخت. او ۴۰ رمان فارسی از ۳۵ نویسنده کشورمان را بررسی کرد. در این بررسی پس از ذکر خلاصه داستان، شخصیت‌های اصلی، پیرنگ، زاویه دید، درون‌مایه، پرداخت، زمینه و فضا سازی، نثر و نام کتاب به تحلیل گذاشته شده و تصویر روی جلد کتاب نیز آورده شده

است. صفایی و مظفری (۱۳۸۸) در پیک پژوهش تحلیل محتوا با بررسی توصیفی، تحلیلی و انتقادی رمان‌های عامه‌پسند ایرانی دریافتند که رمان‌های عامه‌پسند در طرح اصلی خود توجه فراوانی به خواننده و ساختار ذهنی و عاطفی او دارند و از جنبه صوری و ظاهری این رمان‌ها حداکثر استفاده را برای جذب مخاطب به عمل آوردند. تقیان موسی‌آبادی (۱۳۸۸) در بررسی و تحلیل عنصر شخصیت در پر خواننده‌ترین آثار ادبیات داستانی کودکان در سال‌های پس از انقلاب اسلامی با استفاده از روش تحلیل محتوا دریافت که استقبال از کتاب‌های ترجمه در ایران به‌ویژه در گروه سنی "هـ" بیشتر از کتاب‌های تألیفی است و کودکان و نوجوانان ایرانی شخصیت‌های غیرواقعی (فانتزی) را نسبت به شخصیت‌های واقعی بیشتر می‌پسندند.

مرتضوی (۱۳۹۰) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود، شخصیت اصلی رمان‌های فارسی سال‌های ۱۳۷۶-۱۳۸۶ را از نظر کیفی بررسی کرد. در این تحقیق، این فرضیه ثابت شد که نوعی رابطه بین دنیای خارجی و دنیای رمان وجود دارد و قهرمان رمان و محیط اطرافش بعضی از این وجوه و یا وجوه عام دنیای خارجی را در خود بازتاب می‌دهند. علوی مقدم و پور شهرام (۱۳۹۰) در پژوهشی به نقد و تحلیل ساختار و عناصر داستانی رمان آتش بدون دود پرداختند. آن‌ها پس از بررسی رمان از لحاظ زمان، مکان، زاویه دید، شخصیت‌پردازی، پیرنگ داستان و دورنمای دریافتند که اندیشه و پیام اصلی رمان آتش بدون درد، رسیدن به اتحاد و همبستگی و یکی شدن ترکمن‌هاست و نادر ابراهیمی نویسنده‌ای توانا در عرصه‌های شخصیت‌پردازی، نمادگرایی، عنصر روایت و زاویه دید است. ابراهیم‌تبار، رضایی و شعبانپور (۱۳۹۱) در بررسی پنج عنصر داستانی (شخصیت، زاویه دید، درون‌مایه، موضوع و گفت‌وگو) در رمان نیمه غایب حسین سناپور دریافتند که درون‌مایه این رمان، بیشتر شامل پیدا کردن نیمه گمشده، عشق و ازدواج، ترس و دلهره و سایر مسائل و مشکلات اجتماعی از جمله طلاق و جدایی، تنهایی، کشمکش اجتماعی و درونی افراد و ... است و عناصر داستانی ساختار منسجمی دارد و بخش بسیار از آن را گفت‌وگو تشکیل داده است.

رسایی زاده (۱۳۹۱) در پژوهشی ضمن تحلیل جامعه‌شناختی شخصیت زن و مرد در داستان‌های نوجوان دهه هشتاد، دریافت که رمان‌ها، در نشان دادن چهره اجتماعی زنان و مردان، تا حدی موفق بوده‌اند و با توجه به حجم بالای رمان‌های

تخیلی و رمان‌های دوران انقلاب و جنگ در این دهه، نیاز به نگارش تعداد بیشتری از رمان‌های واقعی، متناسب با دهه اخیر و با واقع‌گرایی احساس می‌شود. اسلامی (۱۳۹۱) در پژوهشی پس از بررسی ۲۵ رمان مخصوص نوجوانان دریافت که اغلب رمان‌های بررسی شده واقع‌گرا بوده‌اند و فضای غمگین، نگاه انتقادی و پایان‌بندی بسته داشته‌اند و اکثر قهرمان‌ها نیز شخصیت‌های ایستا، منفعل درون‌گرا و باورپذیر بوده‌اند. در مجموع رمان فارسی در محتوا با رمان غربی متفاوت است. لریستانی و امیری (۱۳۹۲) در پژوهشی به بررسی و تحلیل عناصر داستانی در رمان‌های رضا امیرخانی پرداختند. آن‌ها دریافتند که امیرخانی در آثارش به‌خوبی از عناصر داستان استفاده کرده است، به‌طوری‌که لحن و شخصیت‌پردازی از عناصری است که او در آن‌ها بسیار موفق بوده است. صفی‌قلی (۱۳۹۲) در پژوهشی با بررسی شخصیت‌پردازی در پنج رمان نوجوان مقدس عقاب‌های تپه‌ی شصت، شمشاد و آرزوی چهارم، گردان چهارنفره، شکارچی پرندگان و عاشقانه‌های یونس در شکم ماهی دریافت که شخصیت‌پردازی در رمان‌های نوجوان از جایگاه و اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و استفاده از روش‌های غیرمستقیم در شخصیت‌پردازی‌ها بیشتر مورد توجه نویسندگان در این آثار بوده است. حسام‌پور و مصلح (۱۳۹۴) در بررسی رابطه متن و تصویر در کتاب‌های داستانی - تصویری برگزیده ایرانی و اروپایی - آمریکایی معاصر بر پایه نظریه ماریا نیکولایا^۱ و کارول اسکات^۲ دریافتند که داستان‌های ایرانی و اروپایی - آمریکایی معاصر، از نظر رابطه متن و تصویر، تفاوت‌های چشمگیری دارند؛ رابطه متن و تصویر در داستان‌های اروپایی - آمریکایی معاصر، با ساختاری هنرمندانه و سنجیده، پویا و نیرومندتر است. در مقابل در داستان‌های ایرانی، با رابطه متن و تصویر نه‌چندان ماهرانه و روایت‌ساز، آسیب‌هایی وجود دارد که به نظر می‌رسد بیشتر برآیند جدا اندیشی نویسنده و تصویرگر باشد.

در جمع‌بندی می‌توان گفت برخی پژوهش‌های انجام‌شده از جمله آثار صرفی، مرتضوی، علوی مقدم، ابراهیم‌تبار و لریستانی بر روی مسائل فنی و اصول رمان‌نویسی تمرکز دارند و بیشتر به بررسی و ارزیابی رمان‌ها از نظر درون‌مایه و بی‌رنگ و عناصر داستانی پرداخته‌اند. گروهی دیگر از پژوهش‌ها، از جمله پژوهش رسایی‌زاده و اسلامی، رمان‌ها را از

¹ Maria Nikolajeva.

² Carole Scott.

دیدگاه تأثیرگذاری آن بر کودک و نوجوان موردنقد و ارزیابی قراردادند. پژوهش حاضر از این نظر که از پی‌رنگ و عناصر داستانی صرف‌نظر کرده است با پژوهش‌های لرستانی، ابراهیم تبار، علوی مقدم، مرتضوی و صرفی متفاوت است؛ اما از این دیدگاه که به تأثیر رمان بر نوجوان توجه دارد با پژوهش‌های مجیدی و شیرزاد مشابه است. آنچه نوشته حاضر را از پژوهش‌های رسایی‌زاده و اسلامی متمایز می‌کند روش انجام پژوهش، جامعه پژوهش و موضوعات و مؤلفه‌های بررسی شده در رمان‌هاست.

روش پژوهش

برای تعیین و شناسایی رمان‌های پرفروش، رمان‌هایی که بیشترین تعداد چاپ و بالاترین تیراژ را در بازه زمانی پژوهش داشتند مدنظر بودند. برای این کار، از وب‌سایت خانه کتاب ایران، آثاری که در بازه زمانی (۸۰-۸۹) بیش از ده بار تجدید چاپ شده بودند شناسایی و براساس میزان تیراژ مرتب شدند. درنهایت ۱۴ رمان نوجوان پرفروش شناسایی شدند. با استفاده از روش تحقیق تحلیل محتوای کمی مورد مطالعه قرار گرفتند. برای گردآوری داده‌های موردنیاز از سیاهه واری محقق ساخته استفاده شد. سیاهه واری تهیه شده در اختیار تعدادی از استادان گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی و زبان و ادبیات فارسی قرار گرفت. پس از اخذ نظرات اصلاحی آن‌ها و تدوین سیاهه واری نهایی، مطالعه آزمایشی روی ده رمان انجام گرفت. پس از اطمینان از روایی سیاهه واری کار مطالعه سطر به سطر رمان‌ها آغاز شد.

یافته‌ها

ابتدا لازم است قبل بررسی یافته‌ها و پاسخ به سؤالات اطلاعاتی در خصوص رمان‌های برگزیده ارائه شود. جدول ۱، اطلاعات کتابشناختی رمان‌های برگزیده را نشان می‌دهد.

جدول ۱. لیست رمان‌های پرفروش مورد بررسی در دهه ۸۰

ردیف	عنوان	نویسنده	تاریخ نشر	نوبت چاپ	تیراژ تا گزارش گیری ^۱	تاریخ
۱	بامداد خمار	فتانه صدر حاج سید جوادی (پروین)	۱۳۷۴	۵۵	۳۲۰۰۰۰	
۲	دالان بهشت	نازی صفوی	۱۳۷۸	۴۸	۲۱۳۵۰۰	
۳	روی ماه خدا را بیوس	مصطفی مستور	۱۳۷۹	۵۰	۲۱۱۷۰۰	
۴	یاسمین	مرتضی مودب پور	۱۳۷۹	۳۰	۱۴۵۵۰۰	
۵	چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم	زویاییزاد	۱۳۸۰	۵۳	۱۳۹۸۰۰	
۶	باغ مارشال	حسن کریم پور	۱۳۷۹	۲۴	۱۲۲۷۰۰	
۷	ماندانا	فهیمه رحیمی	۱۳۷۹	۱۵	۱۰۹۵۰۰	
۸	شب سراب	ناهد پژواک	۱۳۷۷	۲۵	۹۶۶۰۰	
۹	یلدا	مرتضی مودب پور	۱۳۸۱	۲۴	۹۲۵۰۰	
۱۰	سهم من	پرینوش صنعی	۱۳۸۱	۲۷	۹۲۰۰۰	
۱۱	عادت می‌کنیم	زویاییزاد	۱۳۸۳	۳۴	۹۱۰۰۰	
۱۲	پریچهر	مرتضی مودب پور	۱۳۷۹	۱۹	۸۸۰۰۰	
۱۳	حریم عشق	رویا خسرو نجدی	۱۳۷۸	۱۸	۸۲۰۰۰	
۱۴	شیرین	مرتضی مودب پور	۱۳۸۰	۲۱	۷۱۴۰۰	

همان‌طور که داده‌های جدول ۱ نشان می‌دهد، ۱۴ ارمان بررسی شده، توسط ۹ نویسنده به نگارش درآمده بودند. در بین ۱۴ اثر بررسی شده، «بامداد خمار» اثر فتانه صدر حاج سید جوادی با ۵۵ بار تجدید چاپ و تیراژ ۳۲۰۰۰۰ در رتبه نخست و

^۱ تاریخ گزارش‌گیری ۴ شهریور ۱۳۹۴ می باشد.

«الان بهشت» نیز با تیراژ ۲۱۳۵۰۰ نسخه و ۴۸ بار تجدید چاپ در ردیف دوم قرار گرفت. این چهارده اثر توسط ده ناشر مختلف که همگی در تهران و به صورت خصوصی فعالیت می کنند، منتشر شده اند.^۱

پاسخ به سؤال اول پژوهش: رمان های پرفروش در بستر چه زمان و مکانی روی داده اند و نویسندگان برای بیان داستان از چه زاویه دیدی استفاده کرده اند؟ جدول ۲ داده های آماری آن را نشان می دهد.

جدول ۲. زمان و مکان وقوع داستان

زمان وقوع داستان	فراوانی	درصد
قبل از انقلاب	۵	٪۳۵٫۷
قبل از انقلاب تا دهه ۷۰	۱	٪۷٫۱
دهه ۷۰	۱	٪۷٫۱
دهه ۸۰	۱	٪۷٫۱
نامشخص	۶	٪۴۲٫۹
کل	۱۴	٪۱۰۰٫۰
مکان وقوع داستان	فراوانی	درصد
تهران	۹	٪۶۴٫۳
شهرستان (نامشخص)	۲	٪۱۴٫۳
شهرستان (مشخص)	۲	٪۱۴٫۳
خارج از ایران	۱	٪۷٫۱
کل	۱۴	٪۱۰۰٫۰

با توجه به یافته های جدول ۲، بیشترین تعداد داستان ها (۹ داستان) در تهران اتفاق افتاده است. شهری که ۲ داستان در آن اتفاق افتاده دقیقاً معلوم نیست اما می توان حدس زد که در ایران اتفاق افتاده است. ۲ داستان نیز در شهرهای آبادان و شیراز

۱. از بین رمان های بررسی شده، تنها ۳ رمان توانسته اند جایزه کسب کنند. این رمان ها عبارتند از ۱- «چراغ ها رامن خاموش می کم»، این رمان به عنوان بهترین رمان سال ۱۳۸۰ بنیاد هوشنگ گلشیری، بهترین رمان سال در بیستمین دوره کتاب سال (۱۳۸۰) شناخته شده و لوح تقدیر از نخستین دوره جایزه ادبی یلدا (۱۳۸۰) کسب کرده است. ۲- «روی ماه خدا رابوس»، این رمان در جشنواره قلم زرین برگزیده شده است. ۳- «سهم من»، این رمان برنده جایزه «بوکاجو» در ایتالیا بوده است.

اتفاق افتاده است. محل وقوع یک داستان نیز خارج از ایران بوده است. بیشترین زمان روایت داستان مربوط به زمان قبل از انقلاب بوده است. و زمان ۴۲/۹ درصد نامشخص بوده است. از نظر ذهنیت و زاویه دید در همه داستان‌ها اول شخص است به جز یکی از رمان‌ها (ماندانا) که در آن رمان سوم شخص است.

پاسخ به سؤال دوم پژوهش: رمان‌های پر فروش به طرح چه موضوعات و مسائلی اعم از موضوعات عاطفی و ناهنجاری‌های اجتماعی پرداخته‌اند؟

مسائل و موضوعات مطرح شده در رمان‌ها بیشتر شامل موضوعاتی چون: درگیری‌های مدام ذهنی شخصیت‌های اصلی با خود؛ معضلات و ناهنجاری‌های موجود در اجتماع همچون فقر و اختلاف طبقاتی، مهاجرت، اعتیاد و مشروبات الکلی؛ ناهنجاری‌های خانوادگی و بحران‌های روحی که هر فرد ممکن است در زندگی با آن مواجه شود، بوده‌اند. موضوع اصلی برخی از رمان‌ها مثل «روی ماه خدا را ببوس» درگیری ذهنی شخصیت‌های اصلی داستان با خود است. در این رمان شخصیت اصلی به طور مداوم درگیر مسائل ایدئولوژیک است و این سؤال در ذهنش تکرار می‌شود که آیا خدا وجود دارد؟ یا در رمانی دیگر شخصیت اصلی به طور مداوم درگیر احساس تنهایی است و این احساس تبدیل به مشکل اصلی وی شده است. بر همین اساس درگیری‌های ذهنی شخصیت‌های داستان در جدول ۳ آورده شده است.

جدول ۳. درگیری‌های ذهنی قهرمان (شخصیت اصلی) با خود

درگیری‌های ذهنی	فراوانی	درصد
احساس تنهایی	۵	۳۵,۷
احساس روزمرگی	۳	۲۱,۴
عشق	۳	۲۱,۴
مسائل ایدئولوژیک و جهان بینی	۲	۱۴,۳
عدم توانایی برای اتخاذ تصمیم مناسب در بیشتر موقعیت‌ها	۱	۷,۱

با توجه به داده‌های جدول ۳، بیشترین موضوعی که به عنوان درگیری‌های ذهنی قهرمان داستان در رمان‌های مورد بررسی

مشاهده شد، احساس تنهایی است به صورتی که این موضوع در ۳۵,۷ درصد رمان وجود داشته است. احساس روزمرگی و عشق هر کدام در ۳ رمان (۲۱,۴ درصد)، و مسائل ایدئولوژیک در ۲ داستان (۱۴,۳ درصد) درگیری ذهنی قهرمان داستان تشکیل می دهند. یک رمان نیز نادانی قهرمان داستان و عدم توانایی وی برای اتخاذ تصمیم مناسب در بیشتر موقعیت ها به تصویر کشیده بود.

در رمان های بررسی شده معضلات و ناهنجاری های اجتماعی به تصویر کشیده شده اند که در اکثر رمان ها مشترک بوده اند. جدول ۴ ناهنجاری های به تصویر کشیده شده در رمان های پرفروش را نشان می دهد.

جدول ۴. معضلات و ناهنجاری های اجتماعی مطرح شده در رمان

معضلات و ناهنجاری ها	فراوانی	درصد
فقر	۹	۲۱,۴٪
اختلاف طبقاتی	۷	۱۶,۷٪
دختران فراری و خودفروشی و تجاوز	۶	۱۴,۳٪
مهاجرت	۴	۹,۵٪
اعتیاد و مشروبات الکلی	۶	۱۴,۳٪
قتل و خودکشی	۴	۹,۵٪
سایر	۶	۱۴,۳٪

همان طور که داده های جدول ۴، نشان می دهد، بیشترین مشکلی که در رمان ها به آن پرداخته شده است «فقر» است. این موضوع در ۲۱,۴ درصد رمان ها مشاهده شده است. «اختلاف طبقاتی همسران» با ۱۶,۷ درصد و «دختران فراری و خودفروشی و تجاوز» و «اعتیاد و مشروبات الکلی» به طور مشترک در ۱۴,۳ درصد رمان ها به عنوان معضل اجتماعی مورد توجه قرار گرفته اند. در ۹,۵ درصد از رمان ها معضلاتی مانند «مهاجرت» و «قتل و خودکشی» بیان شده است. سایر موضوعات از قبیل (ایدز، بیکاری، جوانان، تعارض و خودکم بینی) در ۶ رمان مورد توجه قرار گرفته است. از دیگر موضوعاتی که در رمان های پرفروش به آن ها پرداخته شده است ناهنجاری های خانوادگی است. مواردی مانند اختلاف

طبقاتی همسران، ازدواج‌های اجباری در اکثر رمان‌ها وجود داشت. در ادامه ناهنجاری‌های خانوادگی در جدول ۵ آمده است.

جدول ۵. ناهنجاری‌های خانوادگی مطرح‌شده در رمان

ناهنجاری‌های خانوادگی	فراوانی	درصد
اختلاف طبقاتی و فرهنگی همسران	۶	۴۰,۰٪
ازدواج سنتی و اجباری	۴	۲۶,۷٪
اختلاف سنی زیاد همسران	۳	۲۰,۰٪
سایر	۲	۱۳,۳٪

همان‌طور که داده‌های جدول ۵ نشان می‌دهد، چهار مشکل به‌عنوان ناهنجاری‌های خانوادگی در رمان‌های بررسی‌شده، مشاهده می‌شود که بیشترین سهم (۴۰ درصد) به «اختلاف طبقاتی همسران» تعلق دارد. «ازدواج سنتی و اجباری» در ۲۶,۷ درصد، «اختلاف سنی زیاد همسران» با ۲۰ درصد در رتبه‌های بعدی قرار گرفتند. در ۲ رمان نیز سایر ناهنجاری‌هایی که منجر به اختلافات خانوادگی می‌شود مطرح‌شده است. از دیگر موضوعاتی که در اکثر رمان‌ها به چشم می‌خورد، بحران‌های عاطفی است که هر فرد ممکن است با آن‌ها روبه‌رو شود. جدول ۶ بحران‌های روحی و عاطفی به تصویر کشیده شده در رمان‌ها را نشان می‌دهد.

جدول ۶. بحران‌های روحی مطرح‌شده در رمان

بحران روحی و عاطفی	فراوانی	درصد
طلاق	۹	۴۰,۹٪
ازدواج مکرر	۷	۳۱,۸٪
خیانت به همسر	۴	۱۸,۲٪
از دست دادن همسر (فوت و درد فراق از همسر)	۲	۹,۱٪

با توجه به داده‌های جدول ۶، از بین بحران‌های روحی مختلف، بیشترین سهم مربوط به طلاق (۴۰,۹ درصد) است. در ۳۱,۸ درصد از رمان‌ها ازدواج مجدد مطرح‌شده است. در ۱۸,۲ درصد از داستان‌های بررسی‌شده خیانت به همسر به چشم می‌خورد. در ۲ رمان (۹,۱ درصد) نیز از بحران روحی مربوط به از دست دادن همسر سخن گفته‌شده است.

سؤال سوم پژوهش به بررسی رابطه جنسیت نویسنده با جنسیت پدیدآور در رمان‌های پر فروش اختصاص یافته بود؛ از بین ۱۴ زمان بررسی شده، ۸ رمان (۵۷/۱ درصد) توسط نویسندگان زن و ۶ رمان (۴۲/۹ درصد) توسط نویسندگان مرد نوشته شده‌اند. در ادامه ارتباط بین جنسیت نویسندگان با جنسیت شخصیت‌های اصلی داستان نیز بررسی شدند که جدول ۷ داده‌های آماری آن را نشان می‌دهد.

جدول ۷. جنسیت شخصیت‌های داستان‌ها و جنسیت نویسنده

جنسیت نویسنده	جنسیت شخصیت‌های داستان		
	زن	مرد	کل
شخصیت اول	زن	۲	۵
	مرد	۴	۷
شخصیت دوم	زن	۵	۹
	مرد	۱	۴
شخصیت سوم	زن	۲	۳
	مرد	۴	۵

شخصیت اول ۷ داستان زن و ۷ داستان، مرد است. شخصیت دوم ۹ داستان زن و شخصیت دوم ۵ داستان مرد است. شخصیت سوم ۵ داستان زن و شخصیت سوم ۹ داستان مرد بوده است. نویسندگان زن، در ۵ داستان، شخصیت اول را به زنان و در ۳ داستان به مردان اختصاص داده‌اند. نویسندگان مرد در ۴ داستان، شخصیت اول را به مردان و در ۲ داستان، شخصیت اول را به زنان اختصاص داده‌اند. در ۴ داستان نویسندگان زن، شخصیت دوم را به مردان و در ۴ داستان، شخصیت دوم را به زنان اختصاص داده‌اند. در داستان‌هایی که توسط مردان نوشته شده‌اند، شخصیت دوم ۱ داستان مرد و ۵ داستان زن بوده است. زنان نویسنده شخصیت سوم ۳ داستان خود را از زنان و ۵ داستان را از مردان انتخاب کردند. اما این نسبت در داستان‌های نوشته شده توسط مردان ۲ به ۴ بوده است.

پاسخ به سؤال چهارم پژوهش: ویژگی‌های جمعیت‌شناسی (وضعیت تأهل، طبقه اجتماعی، میزان تحصیلات و دین، تعداد اعضای خانواده) شخصیت‌های اصلی چگونه بوده است؟ جدول ۸ داده‌های آماری این سؤال را نشان می‌دهد.

جدول ۸ ویژگی جمعیت شناختی شخصیت‌های داستان‌ها

مؤلفه	وضعیت	شخصیت اول		شخصیت دوم		شخصیت سوم	
		فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
تاهل	بیوه	۰	۰٫۰	۲	۱۴٫۳	۰	۰٫۰
	متاهل	۵	۳۵٫۷	۵	۳۵٫۷	۴	۲۸٫۶
	مجرد	۷	۵۰٫۰	۶	۴۲٫۹	۸	۵۷٫۱
	مطلقه	۲	۱۴٫۳	۰	۰٫۰	۲	۱۴٫۳
	نامشخص	۰	۰٫۰	۱	۷٫۱	۰	۰٫۰
وضعیت اقتصادی طبقه اجتماعی	قشر بالا	۹	۶۴٫۳	۱۰	۷۱٫۴	۹	۶۴٫۳
	قشر متوسط	۳	۲۱٫۴	۳	۲۱٫۴	۲	۱۴٫۳
	قشر پایین	۲	۱۴٫۳	۱	۷٫۱	۲	۱۴٫۳
	نامشخص	۰	۰٫۰	۰	۰٫۰	۱	۷٫۱
دین	اسلام	۱۳	۹۲٫۹	۱۳	۹۲٫۹	۱۲	۸۵٫۷
	مسیحی	۱	۷٫۱	۱	۷٫۱	۱	۷٫۱
	نامشخص	۰	۰٫۰	۰	۰٫۰	۱	۷٫۱
تحصیلات	بی سواد	۱		۰		۰	
	ابتدایی	۲		۲		۲	
	دیپلم	۰		۰		۱	
	کارشناسی	۶		۶		۸	
	ارشد	۱		۲		۱	
	دکتری	۳		۱		۰	
تعداد اعضای خانواده	۲	۱	۷٫۱	۰	۰٫۰	۲	۱۴٫۳
	۳	۴	۲۸٫۶	۵	۳۵٫۷	۴	۲۸٫۶
	۴	۳	۲۱٫۴	۲	۱۴٫۳	۱	۷٫۱

۲۸,۶	۴	۲۱,۴	۳	۲۸,۶	۴	۵
۰,۰	۰	۷,۱	۱	۷,۱	۱	۶
۰,۰	۰	۷,۱	۱	۰,۰	۰	۷
۲۱,۴	۳	۱۴,۳	۲	۷,۱	۱	نامشخص

همان‌طور که داده‌های جدول ۸ نشان می‌دهد، ۵۰ درصد شخصیت اول رمان‌ها مجرد، ۳۵,۷ درصد متأهل، و ۱۴,۳ درصد مطلقه بوده‌اند. از نظر وضعیت اقتصادی ۶۴,۴ درصد از شخصیت‌های اول رمان‌ها از طبقه مرفه، ۲۱,۴ درصد از طبقه متوسط و ۱۴,۳ درصد از طبقه فقیر جامعه بوده‌اند. بررسی دین شخصیت‌ها، نشان داد که ۹۲,۹ درصد از شخصیت‌های اول و شخصیت دوم داستان‌ها را مسلمانان تشکیل داده‌اند، در ۱۲ داستان نیز شخصیت سوم مسلمان بوده است. در یک داستان شخصیت‌های اول، دوم و سوم مسیحی بوده‌اند. بررسی تحصیلات شخصیت‌های رمان‌ها نشان داد شخصیت اول از افراد تحصیل کرده جامعه بوده‌اند و بیشترین سطح تحصیلات مربوط به کارشناسی و سپس دکتری است. با توجه به جدول ۹، شخصیت اول در ۷,۱ درصد رمان‌ها در خانواده‌ای دونفری و شش نفری، ۲۸,۶ درصد در خانواده سه و پنج‌نفره و ۲۱,۴ درصد در خانواده چهارنفره زندگی می‌کردند. ۷,۱ درصد شخصیت اول ذکر نشده بود که در خانواده چندنفری زندگی می‌کردند.

پاسخ به بخش اول سؤال پنجم: مشکلات شخصیت‌های اصلی چیست؟ شخصیت‌های اصلی در این رمان‌ها مشکلات متفاوتی از جمله: مشکلات مربوط به عشق و ازدواج؛ اختلافات زناشویی، سایر مشکلات زندگی (به جز عشق) و مشکلات شخصیتی داشتند. جدول ۹ مشکلات مربوط به عشق و ازدواج شخصیت‌ها را نشان می‌دهد.

جدول ۹. مشکلات مربوط به عشق و ازدواج به تفکیک شخصیت‌های داستان

کل	شخصیت سوم	شخصیت دوم	شخصیت اول	شخصیت‌ها	موضوعات
----	-----------	-----------	-----------	----------	---------

درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۸,۵	۲۷	۲۴,۲	۸	۱۶,۴	۹	۱۷,۲	۱۰	عاشق شدن و بیان حالات و روزهای عاشقی
۸,۹	۱۳	۱۲,۱	۴	۱۰,۹	۶	۵,۲	۳	ازدواج با معشوق
۴,۸	۷	۶,۱	۲	۳,۶	۲	۵,۲	۳	ازدواج مجدد و ازدواج با فردی غیر از معشوق
۴,۱	۶	۶,۱	۲	۳,۶	۲	۳,۴	۲	ازدواج اجباری
۹,۶	۱۴	۱۵,۲	۵	۷,۳	۴	۸,۶	۵	طلاق و فرزندان طلاق
۴,۸	۷	۳,۰	۱	۷,۳	۴	۳,۴	۲	خیانت
۳۴,۲	۵۰	۱۵,۲	۵	۳۸,۲	۲۱	۴۱,۴	۲۴	اختلافات زناشویی و خانوادگی
۱۳,۷	۲۰	۱۸,۲	۶	۱۰,۹	۶	۱۳,۸	۸	اختلاف طبقاتی و فرهنگی با همسر
۱,۴	۲	۰,۰	۰	۱,۸	۱	۱,۷	۱	سقط جنین

با توجه به داده‌های جدول ۹، بیشترین فضای داستان مربوط به ازدواج و عشق‌های دوران جوانی شخصیت‌های اصلی است. در بین موضوعات مربوط به عشق و ازدواج شخصیت‌های اصلی، اختلافات زناشویی با ۳۴,۲ درصد در صدر قرار دارد. در این بین فقط ۸,۹ درصد با معشوق خود ازدواج کرده و ۴,۸ درصد از شخصیت‌ها ازدواج مجدد داشتند (شکست در ازدواج قبلی) یا با فردی غیر از فرد موردعلاقه خود ازدواج کردند. ۴,۸ درصد شخصیت‌ها به همسر خود خیانت کردند. ۴,۱ درصد از شخصیت‌ها به ازدواج اجباری تن داده بودند. ۹,۶ درصد از شخصیت‌ها درگیر طلاق بودند (طلاق گرفته بودند؛ فرزند طلاق بودند یا فرزند طلاق داشتند). ۱,۴ درصد از شخصیت‌ها اقدام به سقط جنین داشتند.

جدول ۱۰. اختلافات زناشویی مطرح شده در رمان‌ها به تفکیک شخصیت داستان

کل		شخصیت سوم		شخصیت دوم		شخصیت اول		شخصیت‌ها
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۲۲	۱۱	۶۰,۰	۳	۱۹,۰	۴	۱۶,۷	۴	مشکلات زناشویی
۱۴	۷	۰,۰	۰	۱۹,۰	۴	۱۲,۵	۳	اختلاف نظر با همسر
								بی توجهی و بی مسئولیتی نسبت به خانواده
۱۲	۶	۰,۰	۰	۱۹,۰	۴	۸,۳	۲	خودرأی بودن و پیروی از تمایلات بدون توجه به طرف مقابل
۱۲	۶	۰,۰	۰	۹,۵	۲	۱۶,۷	۴	دخالت اطرافیان
۱۲	۶	۲۰,۰	۱	۹,۵	۲	۱۲,۵	۳	عدم درک صحیح از مفهوم عشق
۱۰	۵	۰,۰	۰	۹,۵	۲	۱۲,۵	۳	مخالفت اعضای خانواده با ازدواج وی
۴,۰	۲	۰,۰	۰	۴,۸	۱	۴,۲	۱	خشونت علیه افراد خانواده
۶,۰	۳	۲۰,۰	۱	۰,۰	۰	۸,۳	۲	لجبازی
۸,۰	۴	۰,۰	۰	۹,۵	۲	۸,۳	۲	شک و تردید به همسر

مطابق داده‌های جدول ۱۰، اختلافات زناشویی رمان‌ها در ۹ دسته طبقه‌بندی شدند که «اختلافات خانوادگی به اختلاف نظر

با همسر» با (۲۲ درصد) در رتبه اول و «بی توجهی به خانواده» با ۱۴ درصد در رتبه دوم قرار گرفت. بررسی مشکلات

زندگی (غیر از مسائل مربوط به ازدواج و عشق) مطرح شده در رمان‌ها به تفکیک شخصیت‌های اصلی مورد دیگری است

که بررسی شد و جدول ۱۱ داده‌های آماری آن را نشان می‌دهد.

جدول ۱۱. مشکلات مربوط به زندگی افراد (به غیر از عشق) به تفکیک شخصیت‌های داستان

کل		شخصیت سوم		شخصیت دوم		شخصیت اول		شخصیت‌ها
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۲۶,۹	۱۴	۲۱,۴	۳	۲۱,۴	۳	۳۳,۳	۸	مشکلات زندگی شخصیت‌ها
۱۹,۲	۱۰	۲۱,۴	۳	۲۱,۴	۳	۱۶,۷	۴	مرگ عزیزان
۹,۶	۵	۱۴,۳	۲	۱۴,۳	۲	۴,۲	۱	بیماری خود یا عزیزان
۷,۷	۴	۰,۰	۰	۰,۰	۰	۱۶,۷	۴	خودکشی
								فقر

مهاجرت	۰	۰,۰	۲	۱۴,۳	۲	۱۴,۳	۴	۷,۷
تجاوز و خودفروشی	۱	۴,۲	۱	۷,۱	۱	۷,۱	۳	۵,۸
مشکلات خانوادگی	۴	۱۶,۷	۰	۰,۰	۰	۰,۰	۴	۷,۷
مشکلات تحصیلی	۱	۴,۲	۱	۷,۱	۱	۷,۱	۳	۵,۸
مشکلات روحی (بیماری روحی و اختلال هویت)	۱	۴,۲	۲	۱۴,۳	۲	۱۴,۳	۵	۹,۶

همان‌طور که داده‌های جدول ۱۱ نشان می‌دهد، مشکل اصلی شخصیت اول در رمان‌ها، مرگ عزیزان است. هر یک از

معضلات فقر، بیماری، مشکلات خانوادگی ۱۶/۷ درصد را به خود اختصاص داده‌اند. مشکلات تحصیلی، مشکلات

روحی، خودکشی و تجاوز نیز به‌طور مشترک ۲۹/۳ درصد از مشکلات شخصیت اول را تشکیل می‌دادند.

مشکلات شخصیتی شخصیت‌های اصلی داستان را جداگانه بررسی شد، جدول ۱۲ داده‌های آماری آن را نشان می‌دهد.

جدول ۱۲. مشکلات مربوط به ویژگی‌های شخصیتی افراد به تفکیک شخصیت‌های داستان

شخصیت‌ها		شخصیت اول		شخصیت دوم		شخصیت سوم		کل	
شخصیت	فرآوانی	شخصیت	فرآوانی	شخصیت	فرآوانی	شخصیت	فرآوانی	شخصیت	فرآوانی
مشکلات شخصیتی افراد									
عدم توانایی مدیریت روابط خود با دیگران	۱۶	۵۱,۶	۸	۵۰,۰	۵	۵۵,۶	۲۹	۵۱,۸	۲۹
تنهایی	۸	۲۵,۸	۲	۱۲,۵	۴	۴۴,۴	۱۴	۲۵,۰	۱۴
درگیری مدام فکری و ذهنی	۲	۶,۵	۰	۰,۰	۰	۰,۰	۲	۳,۶	۲
اعتیاد و مصرف مشروبات الکلی	۳	۹,۷	۳	۱۸,۸	۰	۰,۰	۶	۱۰,۷	۶
خودفروشی	۲	۶,۵	۰	۰,۰	۰	۰,۰	۲	۳,۶	۲
خوش‌گذرانی	۰	۰,۰	۳	۱۸,۸	۰	۰,۰	۳	۵,۴	۳

مطابق داده‌های جدول، تقریباً در تمامی داستان‌ها فرد قادر به مدیریت روابط خود با دیگران نبود به‌طوری که این مورد در

۵۱/۸ درصد رمان‌ها مشاهده شد. احساس تنهایی شدید و مصرف مشروبات الکلی و درگیری‌های مدام ذهنی از دیگر

نکات منفی موجود در شخصیت‌ها بود که به ترتیب در ۲۵ درصد و ۱۰ درصد و ۳,۶ درصد از شخصیت‌ها مشاهده شد.

خوش‌گذرانی و خودفروشی نیز هر کدام ۵,۴ درصد و ۳,۶ درصد در شخصیت‌های رمان‌ها دیده شد. قسمت دوم پرسش

پنجم به نحوه مواجهه شخصیت‌های داستان با مشکلات اختصاص داشت. برای بررسی رفتار شخصیت‌ها در مواجهه با مشکلات سه رویکرد تعریف شد.^۱ جدول ۱۳ رویکرد شخصیت‌های اصلی داستان‌ها را در مواجهه با مشکلات نشان می‌دهد.

جدول ۱۳. فراوانی مجموع کلی نحوه مواجهه با مشکلات به تفکیک شخصیت‌های داستان

شخصیت‌ها نحوه مواجهه		شخصیت اول		شخصیت دوم		شخصیت سوم		کل	
		فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
رویکرد مثبت		۲۲	۶۸,۸	۱۷	۶۰,۷	۱۳	۸۱,۳	۵۲	۶۸,۴
رویکرد منفی		۱۰	۳۱,۳	۱۱	۳۹,۳	۲	۱۲,۵	۲۳	۳۰,۳
نامشخص		۰	۰,۰	۰	۰,۰	۱	۶,۳	۱	۱,۳

همان‌طور که جدول ۱۳ نشان می‌دهد، ۶۸,۴ درصد از شخصیت‌ها در مواجهه با مشکلات رویکرد مثبتی اتخاذ کرده‌اند.

۳۰,۳ درصد رویکرد منفی داشتند و در ۱,۳ درصد از موارد هم رویکرد شخصیت بیان‌نشده است.

در پاسخ به سؤال ششم پژوهش مبنی بر شخصیت‌های اصلی رمان‌های پر فروش چه سرنوشتی داشتند؟ داده‌های جدول ۱۴ تهیه شده است که سرنوشت شخصیت‌ها نشان می‌دهد.

جدول ۱۴. سرنوشت شخصیت‌های داستان‌ها

شخصیت‌ها سرنوشت		شخصیت اول		شخصیت دوم		شخصیت سوم		کل	
		فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
رسیدن به هدف و ادامه زندگی		۸	۴۴,۴	۵	۳۱,۳	۵	۳۳,۳	۱۸	۳۶,۷
دچار شدن به مشکلات روحی		۲	۱۱,۱	۱	۶,۳	۰	۰,۰	۳	۶,۱
جدایی شخصیت‌های اصلی		۴	۲۲,۲	۳	۱۸,۸	۱	۶,۷	۸	۱۶,۳
مرگ		۱	۵,۶	۲	۱۲,۵	۲	۱۳,۳	۵	۱۰,۲

^۱ در رویکرد مثبت فرد در مواجهه با مشکلات سعی می‌کند آنچه را که می‌تواند تغییر دهد و یا اگر قادر به تغییر اوضاع نیست شرایط را بپذیرد و زندگی را ادامه دهد. در رویکرد منفی فرد در مواجهه با مشکل، یا از آن فرار کرده و یا اقدامی می‌کند که منجر به بدتر شدن اوضاع می‌شود. در مواردی هم که حل مشکل همچون بیماری لاعلاج و... که خارج از توان شخصیت است بایستی آن را پذیرفته و زندگی را ادامه دهد چنانچه رویکرد متفاوتی اتخاذ می‌شد در گروه رویکرد منفی دسته‌بندی شدند. به عنوان مثال، در داستان یاسمین شخصیت اول نمی‌تواند از دست دادن معشوقش را تحمل کند و اقدام به خودکشی می‌کند. این رویکرد، رویکرد منفی تلقی شده است.

مهاجرت	۰	۰	۰	۰	۱	۶,۷	۱	۲,۰
خودکشی	۱	۵,۶	۳	۱۸,۸	۰	۰	۴	۸,۲
نامشخص	۲	۱۱,۱	۲	۱۲,۵	۶	۴۰,۰	۱۰	۲۰,۴

همان‌طور که داده‌های جدول ۱۴ نشان می‌دهد، در ۱۱,۱ درصد از رمان‌ها، سرنوشت خاصی برای شخصیت اول داستان بیان‌نشده است و داستان پایان مشخصی نداشت. در ۴۴,۴ درصد از داستان‌ها، شخصیت اول رمان‌ها به اهداف خود در زندگی رسیدند و یا با مشکلاتشان کنار آمدند و به زندگی خود ادامه دادند. در ۲۲,۴ درصد از داستان‌ها نیز شخصیت‌های اول رمان‌ها از فرد موردعلاقه خود به نحوی جدا شدند. در ۱۱,۱٪ از داستان‌ها، شخصیت‌ها در اثر مشکلات زندگی به بیماری‌های روحی مبتلا شدند. در ۵,۶ درصد از داستان‌ها شخصیت‌های اصلی در پایان داستان مردند و در ۵,۶ درصد نیز اقدام به خودکشی کردند.

بحث و نتیجه‌گیری

رمان و داستان از نوع کتاب‌های پرطرفداری است که بیشترین سهم را در بین کتاب‌های منتشرشده به خودش اختصاص می‌دهد. در این میان رمان و داستان نوجوان از اهمیت به‌سزایی برخوردار است چراکه برای مخاطبانی منتشر می‌شود که شخصیت آن‌ها در حال شکل‌گیری است. لازم است ارزیابی‌های دقیقی از این‌گونه آثار شکل بگیرد. یکی از این ارزیابی‌ها تحلیل محتواست. تحلیل محتوا نوعی فن پژوهش است که برای توصیف عینی، منظم و کمی محتوای ارتباطات باهدف تفسیر داده‌ها بکار می‌رود. هدف نهایی آن برجسته ساختن خطوط و جهت‌گیری فکری یک اثر است (ساروخانی، ۱۳۸۹). در این بررسی نیز سعی شده جهت‌گیری‌های فکری ارائه‌شده در رمان‌های پرفروش موردبررسی قرار گیرد. به همین منظور ۱۴ رمان پرفروش معرفی شده از وبسایت خانه کتاب ایران مورد ارزیابی و تحلیل قرار گرفتند.

بررسی نویسندگان آثار نشان داد که فهیمه رحیمی با هفت اثر، مرتضی مودب‌پور با چهار اثر، زویا پیرزاد و اسماعیل فصیح، هر یک با دو اثر در صدر نویسندگان آثار پرفروش قرار دارند. هرچند از نظر روش‌شناسی بین پژوهش حاضر و پژوهش اسلامی (۱۳۹۱) همخوانی وجود دارد اما از نظر جامعه پژوهش و روش پژوهش تفاوت دارند ولی یافته‌های

مشابهی دارند. پژوهش اسلامی نشان داد که اغلب رمان‌ها، فضای غمگین نگاه انتقادی و پایان‌بندی بسته داشته‌اند. اکثر قهرمان‌ها نیز شخصیت‌های ایستا، منفعل درون‌گرا و باورپذیر بوده‌اند. در پژوهش حاضر نیز باید گفت که علیرغم نکات مثبت رمان‌ها، اکثر رمان‌های پر فروش فضایی غم‌آلود، سیاه، و متفاوت با واقعیت را به تصویر می‌کشند. شخصیت‌های اصلی در اکثر رمان‌ها یا به‌طور طبیعی از دنیا می‌روند یا اینکه اقدام به خودکشی می‌کنند.

شخصیت‌هایی که به تصویر کشیده شده‌اند از نظر موقعیت اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی با اکثریت جامعه همخوانی ندارد و به دور از واقعیت جامعه امروزی است. اگرچه جامعه پژوهش مقاله حاضر با پژوهش رسایی‌زاده متفاوت است اما نتایج مشابهی دارد؛ چراکه رسایی‌زاده نیز معتقد است که نقش اجتماعی زنان در جامعه و مردان در خانواده، از حد واقعی، کم‌رنگ‌تر است. سطح سواد و روابط اجتماعی و بهبود آن‌ها، به‌ویژه در زنان، نسبتاً خوب نشان داده شده، وضعیت اشتغال، پایگاه و طبقه اجتماعی نیز، اگرچه تا حدی با جامعه، متناسب است اما به‌ویژه درباره زنان، نیاز به بازنگری دارد. (رسایی‌زاده، ۱۳۹۱)

در پایان نکات مثبت و منفی رمان‌ها با توجه به یافته‌های مقاله به شرح زیر است:

از نظر تعداد افراد خانواده فضای رمان‌ها با واقعیت جامعه امروز فاصله زیادی ندارد؛ چراکه بررسی ویژگی‌های شخصیتی رمان‌ها نشان داد که میانگین تعداد اعضای خانواده شخصیت اول و دوم داستان‌های بررسی شده ۳-۴ نفر، و شخصیت سوم ۲-۳ نفر بوده است.

سطح تحصیلات بالای شخصیت‌ها یکی از نکات مثبتی است که به‌طور ناخودآگاه خواننده جوان به‌سوی تحصیل و تحصیل سوق می‌دهد این امر در میان قشر نوجوان اهمیت بیشتری دارد، چراکه نوجوان باروحیه همذات‌پنداری که دارد سعی می‌کند خود را جای شخصیت اول قرار دهد.

فضایی که بیشتر این رمان‌ها به تصویر کشیده‌اند مربوط به فضای قبل از انقلاب و در شهر تهران است. شاخصه‌های فرهنگی قبل از انقلاب در این رمان‌ها نمود بسیاری دارد. به‌طوری‌که در اکثر رمان‌های بررسی شده، مشروبات الکلی و

مهمانی‌های شبانه به صورت امری عادی وجود دارد و با توجه به این که بیشتر این رمان‌ها فضای طبقه مرفه را به تصویر می‌کشند، این امر در رمان‌ها تشدید شده است.

مسائل ایدئولوژیک از مسائل مهمی است که در دوره نوجوانی و جوانی ذهن فرد را درگیر می‌کند و اگر پاسخ درستی برای پرسش‌هایش پیدا نکند این بحران در سال‌های بعد و میان‌سالی نیز دوباره بروز خواهد چنانچه در رمان «روی ماه خدا را بیوس» شخصیت اول به نوعی درگیر وجود خدا و عدم وجود خداست. اما درصد اندکی از ۱۴ رمان بررسی شده، به این امر توجه کرده‌اند. این امر می‌تواند گویای این نکته باشد که ما هنوز رمانی که به مسائل ایدئولوژیک پردازد و در صدر رمان‌های پر فروشی چون «بامداد خمار» و «عادت می‌کنیم» قرار گیرد، اندک است. لازم است نویسندگان به این امر توجه بیشتری کنند و رمان‌هایی که به مسائل ایدئولوژیک پردازند بیشتر نوشته شود، آن‌هم به گونه‌ای که قشر مخاطب را به سمت خود بکشاند و در لیست رمان‌های پر فروش قرار گیرد.

بیشترین مشکلات شخصیت‌های رمان‌ها: مرگ عزیزان، بیماری خود یا اطرافیان، فقر و مشکلات زناشویی. خودکشی، مهاجرت، تجاوز و خودفروشی، مشکلات تحصیلی و روحی بود که شخصیت‌ها به نحوی با آن درگیر بوده‌اند. برخی از این رمان‌ها همچون «دالان بهشت» مانند یک مشاور بسیار خوب خواننده را با اشتباهاتی که ممکن است هر فرد مرتکب شود آشنا می‌کنند، اشتباهاتی که هر یک به تنهایی می‌تواند منجر به طلاق و به دنبال آن یک بحران روحی شدید برای فرد شود. این رمان‌ها دید جوانان را نسبت به مسائل عاطفی و ازدواج بازتر می‌کند. همان‌گونه که بررسی رمان‌ها نشان داد اختلاف نظر با همسر، بی‌توجهی نسبت به خانواده و طرف مقابل، دخالت اطرافیان و ... مسائلی هستند که امروز در اکثر زندگی‌ها وجود دارند.

به‌طور کلی رمان‌های پر فروش پایان تلخی دارند. حدود ۲۲ درصد از افراد از فرد مورد علاقه خود در پایان داستان جدا شدند. نویسنده این رمان‌ها در حدود ۱۱ درصد هم داستان خود را با مرگ قهرمان به صورت طبیعی یا خودکشی پایان داده‌اند. ۱۱ درصد هم قهرمانی در انتهای داستان به جنون و سایر بیماری‌های روانی مبتلا شده است. فضای اکثر رمان‌ها سیاه و غم‌آلود است. صرفه نظر از پایان تلخ برخی شخصیت‌ها؛ نوع رویکردی که قهرمان داستان‌ها در مواجهه با مشکلات

زندگی خوددارند، رویکرد مثبتی است و اگرچه در برخی از موارد شخصیت اول داستان دست به خودکشی می‌زند یا از مشکلاتی که دارد فرار می‌کند؛ اما به‌طور کلی شخصیت‌ها در انتخاب روش مواجهه با مشکل سعی می‌کنند مشکلات را به‌نوعی حل کنند و اگر نمی‌توانند شرایط را بپذیرد و به زندگی ادامه دهند. در حدود ۳۰ الی ۴۰ درصد مواقع تصمیمی که شخصیت‌ها در مواقع حساس گرفته‌اند یا فرار از مشکل با خودکشی و گوشه‌نشینی و دست روی گذاشتن بوده یا تصمیمی که فرد اتخاذ کرده است نه تنها گره‌ای از مشکلاتش حل نکرده؛ حتی گاهی اوقات اوضاع را بحرانی‌تر کرده است. توجه به نکات زیر می‌تواند برای ارتقای کیفی رمان‌ها می‌تواند راهگشا باشد:

- نویسندگان سعی کنند رمان‌هایی خود را متناسب با واقعیت‌های جامعه کنونی ما بنویسند. ویژگی‌های فرهنگی و اقتصادی جامعه ما در آن لحاظ شود.
- از سیر افراطی در فضای قبل انقلاب خارج اجتناب شود و به مسائل اخلاقی بیشتر توجه شود. فضای حاضر رمان‌ها به گونه‌ای است که اکثر شخصیت‌ها حتی شخصیت‌های تحصیل کرده به‌طور دائم در حال کشیدن سیگار و نوشیدن مشروبات الکلی هستند.
- توجه به نگارش رمان‌هایی که به مسائل ایدئولوژیک می‌پردازند بیشتر شود.

منابع

- ابراهیم تبار، ابراهیم؛ رضایی، رقیه؛ شعبانپور، فروغ (۱۳۹۱). بررسی عناصر داستانی در رمان نیمه غایب حسین سناپور. *مطالعات نقد ادبی (پژوهش ادبی)*، ۷ (۲۸)، ۱۴۵-۱۶۳.
- اسلامی، آزاده (۱۳۹۱). بررسی و تحلیل قهرمان پردازی در رمان نوجوان دهه ۱۰ پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
- رسایی‌زاده، عاطفه (۱۳۹۱). تحلیل جامعه‌شناختی شخصیت زن و مرد در داستان‌های نوجوان دهه هشتاد (بیست رمان برگزیده نوجوان). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم، سبزوار.

تقیان موسی‌آبادی، رقیه (۱۳۸۸). بررسی و تحلیل عنصر شخصیت در پرخواننده‌ترین آثار ادبیات داستانی کودکان (سال‌های پس از انقلاب اسلامی). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.

حسام‌پور، سعید؛ مصلح، ملیحه (۱۳۹۴). مقایسه رابطه متن و تصویر در کتاب‌های داستانی - تصویری برگزیده ایرانی و اروپایی - آمریکایی معاصر بر پایه نظریه ماریا نیکولای‌ها و کارول اسکات. *مطالعات تطبیقی هنر*، ۵ (۹)، ۴۷-۶۲.

ساروخانی، باقر (۱۳۸۹). *روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی*. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

سمیعی، مریم (۱۳۹۳). تأثیر مطالعه داستان بر عملکرد ذهن. بازیابی شده در تاریخ ۲۸ آبان ۱۳۹۴، از

<http://www.tebyan.net/newindex.aspx?pid=288347>

صرفی، حسین (۱۳۸۰). *بررسی رمان نوجوان در ایران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.

صفایی، علی؛ مظفری، کبرا (۱۳۸۸). بررسی توصیفی، تحلیلی و انتقادی رمان‌های عامه‌پسند ایرانی. *ادب پژوهی*، ۳ (۱۰)، ۱۰۹-۱۳۶.

صفی قلی، فاطمه (۱۳۹۲). *شخصیت‌پردازی در پنج رمان نوجوان دفاع مقدس (عقاب‌های تپه ۷۰، شمشاد و آرزوی چهارم، گردان چهار نفره، شکارچی پرنندگان، عاشقانه‌های یونس در شکم ماهی)*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز، شیراز.

علوی مقدم، مهیار؛ پورشهرام، سوسن (۱۳۹۰). نقد و تحلیل ساختار و عناصر داستانی رمان آتش بدون دود. *سبک‌شناسی نظم و نشر فارسی (بهار ادب)*، ۴ (۳)، ۲۵۵-۲۶۶.

مرتضوی، سید محمدجعفر (۱۳۹۰). *بررسی شخصیت اصلی رمان فارسی سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۷۶*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه قم، قم.

میرعابدینی، حسن (۱۳۸۷). *سیر تحول ادبیات داستانی و نمایشی (از آغاز تا ۱۳۲۰)* در چارچوب طرح تطور مضامین *داستانی گروه ادبیات معاصر*. تهران: فرهنگستان زبان و ادب فارسی.

میرصادقی، صادق (۱۳۷۶). *عناصر داستان*. تهران: سخن.

<http://www.tebyan.net/newindex.aspx?pid=195104>

Review the properties of the content and characterization of bestselling novels for teens, between 2001-2010

Zakiye ¹ arabsheibani

Mahdi Mohammadi²

Sokaine Falsafin³

Samaneh Khavidaki⁴

Abstract:

Aim: The aim of the present study is to review the properties of the content and characterizations of the best-selling novels for youth during 2001 to 2010.

¹. Master in Knowledge and information science, Qom university arabsheibani_z@yahoo.com

². Ph.D :Ph. D in Knowledge and Information Science, Faculty member of Qom

University, mahdi.mohammadi203@gmail.com

³ Ph. D Student in Knowledge and Information Science, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran, Fsokaine@yahoo.com

⁴ . Ph. D Student in Knowledge and Information Science, Alzahra University, samaneh.kh1389@gmail.com

Methodology: This is an applied study with use of quantitative content analysis method. The population of this study consists of 14 best-selling novels for youth, according to Iran Book House, which have been reprinted more than 10 times.

Findings: findings show that the main characters of studied novels are faced with the same problems, such as poverty, sickness, mental illness, suicide, death of loved, and etc., and most of the time, they have a better end. Only about 40% of the main characters were continued to live, 22% were forced to leave the marital life, and about 11% died at the end of the story. Also about 11% of the characters were suffered from mental illness.

Originality: encouraging young readers to study and adopt a positive approach in dealing with problems have been identified as a positive point, and sorrow and black atmosphere and different from reality have been identified as a negative point. Also, characters of novels were those who were far from the reality of today's society such as social, economic and cultural situation.

Key words: Novel/ best-selling novels/ novels for youth/ Fiction/ Sociology of literature/ Characterizations

سیاهه ارزیابی پر فروش ترین کتاب‌های رمان منتشر شده دهه هشتاد

نام کتابخانه:	شماره بازیابی:
پدیدآور(ها):	جنسیت پدیدآور(ها):
عنوان:	
مترجم (ها):	
محل نشر:	ناشر:
تاریخ نشر:	تاریخ نشر:
تاریخ نشر اثر اصلی:	
نوع ناشر: دولتی ☐ خصوصی ☐	
تعداد صفحات:	جلد:
قیمت:	شابک:
تیراژ:	گروه سنی:
ویراستار:	
آیا اثر برنده جایزه‌ای شده است؟ بلی ☐ خیر ☐	نام جایزه:
تألیف ☐ ترجمه ☐	تألیف - ترجمه ☐

موضوع اصلی رمان: (شخصیت ها قید شود)

۱. درگیری های ذهنی قهرمان (شخصیت اصلی) با خود: مسائل ایدئولوژیک و جهان بینی □ احساس

روزمرگی □ احساس تنهایی □ ازدواج کردن □

۲. مسائل عاطفی و عاشقانه مطرح شده در رمان

طلاق □ ناسازگاری های زناشویی □ خیانت به همسر □ ازدواج مکرر □

۳. ناهنجاری های خانوادگی مطرح شده در رمان

اختلاف طبقاتی همسران □ اختلاف سنی زیاد همسران □ ازدواج سنتی و اجباری □

۴. معضلات و ناهنجاری های اجتماعی مطرح شده در رمان

فقر □ اعتیاد □ ایدز □ اختلاف طبقاتی □ فرار مغزها □

بیکاری □ جوانان □ دختران فراری و خودفروشی □ کمبود تفریحات □

قتل و آدم کشی □ مهاجرت □ تعارض □

۵. معضلات فرهنگی مطرح شده در رمان.....

نحوه مواجهه شخصیت های داستان با مشکلات:

نوع پیامد	پیامد تصمیم گرفته شده	نحوه مواجهه با مشکل و تصمیم شخصیت داستان (راهکار)	مشکلات	قهرمان / شخصیت های رمان
.....	شخصیت

شخصیات های اصلی	جنس	تعداد	رتبه	وضعیت تاهل	طبقه اجتماعی	شغل	دین	تحصیلات
-----------------------	-----	-------	------	------------	--------------	-----	-----	---------

اول				
شخصیت دوم				
شخصیت سوم				

داستان در چه زمان و مکانی روی می دهد؟.....

جدول ۲. رابطه ی جنسیت، زمان و مکان داستان

اطلاعات داستان		جنسیت	موضوع	زمان	مکان	ذهنیت و زاویه دید	
نام رمان	مرد					زن	اول شخص

			قشر متوسط	قشر بالا	قشر پایین	مناهل	مجرد			مرد	زن	
												شخصیت ت اول
												شخصیت ت دوم
												شخصیت ت سوم

سرنوشت قهرمان ها:

سرنوشت							قهرمان / شخصیت های رمان
داستان پایان مشخصی ندارد	پوچی و بی هدفی	جدایی شخصیت های اصلی (دو عاشق)	وصال به یار	رسیدن به آرامش درونی	خودکشی	مرگ طبیعی	
							شخصیت اول
							شخصیت دوم
							شخصیت سوم